

hendentis; illi quod sanctitatis suae aestimationem minui, hi quod doctrinae suae auctoritatem elevari, illa Jesu oratione metuerent.

GRAVITER, vehementer, INSISTERE, urgere, comprimere, constringere. Latinus interpres cum plebis codicibus legisse videtur *évêlêv*, imminere, instare, molesti esse: utrumque eodem recidit.

OS EJUS OPPRIMERE. Alii vertunt ab ore interrogare eum, alii, *allicere eum ad loquendam*, alii *captiosè eum interrogare*; Euthymius: «Significat, » inquit, «extemporales et non consideratas responsiones dolosorum (interrogationum expetere.) Theophylactus: «Frequenter interrogare et perplexum facere: id quod fieri solet, quando plures interrogant unum de aliis (atque aliis argumentis, ita ut perplexus reddatur nec possit respondere.) Huic suffragatur id quod sequitur de multis (quod praecedentibus aptius jungitur quam sequentibus verbis), quod est, propositis multis varisque questionibus et objectionibus. Quare rectè Latinus interpres vertit, *os ejus opprimere*, quod non est, os occludere aut obturare, sed os ejus obruere, non ut taceret, sed ut coactus ad multa simul respondere, et proinde perplexus redditus atque hasitandus, alicubi laboretur et efflueret quod reprehensionem mereretur. Quin etiam rectè Arias Montanus, *os ejus opprimere de multis*, exponit verba ejus arguere, verba oris ejus, quibus in ipsos invectus fuerat, recludere, multis inde deductis consequentis, quas si admisisset, reprehensionem accusationemque fuisset obnoxius. Verbi gratia, unus exclamabat: Qui damnas lotiones praescriptas traditionibus seniorum, eadem ratione damnas lotiones lege praescriptas, et munditiam, quam Deus testatus est sibi gratam, nihil facis. Alter: Qui reprobas exactam legis observationem, qualis est Pharisaeorum in solventis decimis, consequenter et legem reprobas: nam si illa sancta, quod servatur exactius, eò melius agitur. Tertius: Si negas Phariseis et scribis primas cathedras in synagoga multas scilicet ex eis quasi consequentià captiosè interrogando, ut perplexus fieret, nec ad tot hinc inde interrogata respondere posset; vel etiam multa simul obijciedo, ut tot argumentis pulsatus aliquid minus considerate responderet, nimirum ut sequitur.

VERS 54. — INSIDIANTES EI, ET QUERENTES ALIQUID CAPERE DE ORE EJUS; quem tot interrogacionibus et objectionibus vellitatum, minus putabant fore occu-

CAPUT XII.

1. Multis autem turbis circumstantibus, ita ut se invicem conculcarent, coepit dicere ad discipulos suos: Attendite à fermento Pharisaeorum, quod est hypocrisis.

2. Nihil autem opertum est, quod non reveletur: neque absconditum, quod non sciatur.

3. Quoniam quae in tenebris dixistis, in lumine dicentur; et quod in aërem locuti estis in cubiculis, predicabitur in tectis.

4. Dico autem vobis amicis meis: Ne terreamini

gogis, pervertis igitur honorum et dignitatum rationes, nullosque vis esse magistros, sed omnes aequales. Alii denique alia objectabant, ut dolosè interrogabant. Haec autem ad mensam Pharisei illius, de quo supra, v. 57, acutissime videntur: nam post ea quae Matthaeus narrat similia cap. 25, nihil obijcerunt aut quaesierunt scribe vel Pharisei, quibus paulò antè os fuerat obturatum, Matth. 22, v. 46.

VERS 54. — INSIDIANTES EI, reddentes malum pro bono. Pestilentes homines, nihil aequè oderunt ac salutare increpationes.

ET, pro id est, QUERENTES, conantes, ALIQUID; singula ejus verba studiosè dolosèque observant.

CAPERE, venari, captantes ex ore ejus, vel extortum errorem, vel verbum subitum aut ambiguum, quod in malam partem verti posset: objectionum et questionum perplexarum aucupis insidias ei strebant, ut si quid contra Deum, legem aut Casarem protulisse videretur, nocerent ei et crearent periculum, accusantes apud Synedron aut praesidem, tanquam zelo justitiae moti, non odii aut vindictae privatae. Putabant, inquit Euthymius, repente et de improvviso in errorem omnino illum inducere: «verum sapientissimè dissolvebat omnia, facilèquè respondebat.» Itaque repèrà hi ostenderunt, quam vera essent ea de quibus Jesus ipso increpaverat, crimina, dum non tantum non correcti sunt increpatione, verum etiam peiores redditi, criminibus criminum cumularent: nempe, ut solent obturati corde, quò magis reprehenduntur et ad salutem vocantur, hoc longius à salute recedunt. Accidit ipsis illud Jeremiae cap. 5, v. 5: *Percussisti eos, et non doluerunt: attrivisti eos, et renuerunt accipere disciplinam: induraverunt facies suas supra petram, et noluerunt reverti.* Sed quare incorrigibiles increpavit? ut si non ipsis prodesset correptio, saltem populus sibi ab ipsis caveret, ut hominibus impiis et adversariis fidei in Christum.

latum et cautum ad respondendum, sicut hominibus contingere solet discursu et collatione, ideòque et tempore indigentibus, quorum non indiget scientia beatorum. Notat autem August., quamvis Matth. et Lucas eadem Christi verba narrare videantur, diversis tamen temporibus esse dicta, quia Lucas ea narrare videtur dicta in domo Pharisei, antequam venisset Jerosolymam, Matthaeus verò Jerosolymis.

CHAPITRE XII.

1. Cependant une grande multitude de peuple s'étant assemblée autour de Jésus, en sorte qu'ils marchaient les uns sur les autres, il commença à dire à ses disciples: Gardez-vous du levain des Pharisiens, qui est l'hypocrisie.

2. Car il n'y a rien de caché qui ne doive être découvert, ni rien de secret qui ne doive être connu.

3. Car ce que vous aurez dit dans les ténèbres, se publiera dans la lumière; et ce que vous aurez dit à l'oreille dans une chambre, sera prêché sur les toits.

4. Je vous le dis donc à vous qui êtes mes amis :

ab his qui occidunt corpus, et post haec non habent amplius quid faciant.

5. Ostendam autem vobis quem timeatis : timeate eum qui, postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timeate.

6. Nomen quoniam passeris vaneunt dipondio? et unus ex illis non est in oblivione coram Deo.

7. Sed et capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere : multis passeribus pluris estis vos.

8. Dico autem vobis : Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, et Filius hominis confitebitur illum coram angelis Dei.

9. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram angelis Dei.

10. Et omnis qui dicit verbum in Filium hominis, remittit illi; ei autem qui in Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittitur.

11. Cum autem inducent vos in synagogas, et ad magistratus et potestates, nolite solliciti esse qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis :

12. Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora quid oporteat vos dicere.

13. At autem ei quidam de turbâ : Magister, dic fratri meo ut dividat tecum haereditatem.

14. At ille dixit illi : Homo, quis me constituit iudicem aut divisorem super vos ?

15. Dixitque ad illos : Videte, et cavete ab omni avaritia : quia non in abundantia cuiusquam vita ejus est ex his quae possidet.

16. Dixit autem similitudinem ad illos, dicens : Hominis cuiusdam divites uberes fructus ager attulit :

17. Et cogitabat intra se dicens : Quid faciam ? quia non habeo quò congregem fructus meos.

18. Et dixit : Hoc faciam : Destruam horrea mea, et majora faciam : et illic congregabo omnia quae nata sunt mihi, et bona mea.

19. Et dicam animae meae : Anima, habes multa bona posita in annos plurimos : requiesce, comede, bibe, epulare.

20. Dixit autem illi Deus : Stulte, hac nocte animam tuam repetat à te : quae autem parasti, cuius erunt ?

21. Sic est qui sibi thesaurizat, et non est in Deum dives.

22. Dixitque ad discipulos suos : Ideò dico vobis : Nolite solliciti esse animae vestrae quid manducetis, neque corpori quid induamini.

23. Anima plus est quam esca, et corpus plus quam vestimentum.

24. Considerate corvos, quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium, neque horreum, et Deus pascit illos. Quanto magis vos pluris estis illis ?

25. Quis autem vestrum cogitando potest adjicere ad staturam suam cubitum unum ?

26. Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de ceteris solliciti estis ?

ne craignez point ceux qui tuent le corps, et qui après cela n'ont rien à vous faire davantage.

5. Mais je vais vous apprendre qui vous devez craindre : Craignez celui qui, après avoir ôté la vie, a encore le pouvoir de jeter dans l'enfer. Oui, je vous le dis, craignez celui-là.

6. N'est-il pas vrai que cinq passereaux se donnent pour deux oboles ? et néanmoins il n'y en a pas un seul qui soit en oubli devant Dieu.

7. Les cheveux même de votre tête sont tous comptés. Ne craignez donc point : vous valez beaucoup mieux qu'une infinité d'oiseaux.

8. Je vous déclare que quiconque me confessera devant les hommes, le Fils de l'homme le reconnaîtra aussi devant les anges de Dieu.

9. Mais si quelqu'un me renonce devant les hommes, je le renonceraï aussi devant les anges de Dieu.

10. Si quelqu'un parle contre le Fils de l'homme, son péché lui sera remis ; mais si quelqu'un blasphème contre le Saint-Esprit, il ne lui sera point remis.

11. Lorsqu'on vous mènera dans les synagogues, ou devant les magistrats, et devant les puissances, ne vous mettez point en peine comment vous répondrez, ni de ce que vous leur direz ;

12. Car le Saint-Esprit vous enseignera à cette heure-là même ce qu'il faudra que vous disiez.

13. Alors un homme lui dit du milieu de la foule : Maître, dites à mon frère qu'il partage avec moi notre succession.

14. Mais Jésus lui dit : Mon ami, qu'il m'a établi pour vous juger, ou pour faire vos partages ?

15. Puis il leur dit : Ayez soin de vous bien garder de toute avarice ; car, en quelque abondance qu'un homme soit, sa vie ne dépend point des biens qu'il possède.

16. Et il leur dit cette parabole : Il y avait un homme riche, dont les terres avaient extraordinairement rapporté ;

17. Et il s'enivreait en lui-même de ces pensées : Que ferai-je ? car je n'ai point de lieu où je puisse serrez tout ce que j'ai à recueillir.

18. Voici, dit-il, ce que je ferai : J'abattrai mes greniers, et j'en bâtirai de plus grands, et j'y amasserai toute ma récolte et tous mes biens ;

19. Et je dirai à mon âme : Mon âme, tu as beaucoup de biens en réserve pour plusieurs années ; repose-toi, mange, bois, fais bonne chère.

20. En même temps Dieu lui dit : Insensé que tu es, on va te redemander ton âme cette nuit même ; et pour qui sera ce que tu as amassé ?

21. Il en est ainsi de celui qui amasse des trésors pour lui-même et qui n'est point riche en Dieu.

22. Puis s'adressant à ses disciples, il leur dit : Ne vous mettez donc point en peine pour votre vie où vous trouverez de quoi manger, ni où vous trouverez des habits pour votre corps.

23. La vie est plus que la nourriture, et le corps plus que le vêtement.

24. Considérez les corbeaux : ils ne sèment ni ne moissonnent ; ils n'ont ni cellier ni grenier ; cependant Dieu les nourrit. Or, combien êtes-vous plus que des corbeaux ?

25. Et qui de vous peut imaginer le moyen d'ajouter à sa taille la hauteur d'une coulée ?

26. Si donc les moindres choses mêmes sont au-dessus de votre pouvoir, pourquoy vous inquiétez-vous des autres ?

27. Considerate lilia quomodo crescant : non laborant, neque neant : dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut unum ex istis.

28. Si autem fenum quod hodie est in agro, et cras in cilianum mittitur, Deus sic vestit; quanto magis vos, pusillae fidei!

29. Ne vous mettez donc point en peine, vous autres, de ce que vous mangerez, ou de ce que vous boirez; et ne vous laissez point emporter à ces soins;

30. Haec enim omnia gentes mundi quaerant : Pater autem vester scit quoniam his indigentis.

31. Verumtamen quaerite primam regnum Dei, et iustitiam ejus : et haec omnia adjicientur vobis.

32. Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.

33. Vendite quae possidetis, et date eleemosynam : tueri vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in caelis, quod fur non appropriat, neque linea corrumpit.

34. Ubi enim thesaurus vester est, ibi et cor vestrum erit.

35. Sint lumbi vestri praecincti, et lucernae ardentes in manibus vestris,

36. Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur à nuptiis; ut, cum venerit et pulsaverit, confestim aperiant ei.

37. Beati servi illi quos cum venerit dominus, invenerit vigilantes : amen dico vobis, quod praecinget se, et faciet illos discumbere, et transiens ministrabit illis.

38. Et si venerit in secundâ vigiliâ, et si in tertiâ vigiliâ venerit, et ita invenerit, beati sunt servi illi.

39. Hoc autem scitote, quoniam si secretum paterâ militiâ, quâ hora fur veniet, vigilaret utique, et non sinceret peridi domum suam.

40. Et vos estote parati : quia quâ horâ non putatis, Filius hominis veniet.

41. Ait autem ei Petrus : Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an et ad omnes?

42. Dixit autem Dominus : Quis, putas, est fidelis dispensator, et prudens, quem constituit dominus supra familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram?

43. Beatus ille servus quem cum venerit dominus, invenerit ita facientem.

44. Verè dico vobis, quoniam supra omnia quae possidet, constituet illum.

45. Quod si dixerit servus ille in corde suo : Mori facit dominus meus venire, et coeperit percutere servos et ancillas, et edere, et bibere, et inebriari,

46. Veniet dominus servi illius, in die qua non sperat, et horâ qua nescit, et dividet eum, partemque ejus cum infidelibus ponet.

47. Ille autem servus, qui cognovit voluntatem domini sui, et non praeparavit, et non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis :

48. Qui autem non cognovit, et fecit digna plangis, vapulabit paucis. Omni autem cui multum datum est, multum quaeretur ab eo; et cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.

27. Considérez les lis, comment ils croissent; ils ne travaillent, ni ne filent; et cependant je vous assure que Salomon même, dans toute sa magnificence, n'a jamais été vêtu comme aucun d'eux.

28. Si Dieu a soin de vêtir de la sorte une herbe qui est aujourd'hui dans les champs, et qu'on jettera demain dans le four, combien aura-t-il plus soin de vous, ô hommes de peu de foi!

29. Ne vous mettez donc point en peine, vous autres, de ce que vous mangerez, ou de ce que vous boirez; et ne vous laissez point emporter à ces soins;

30. Car ce sont les gens du monde qui s'inquiètent pour toutes ces choses; mais votre Père sait que vous en avez besoin.

31. Cherchez donc premièrement le royaume et la justice de Dieu; et toutes ces choses vous seront données par-dessus.

32. Ne craignez point, petit troupeau; car il a plu à votre Père de vous donner son royaume.

33. Vendez ce que vous avez, et le donnez en aumône; faites-vous des bourses qui ne s'usent point par le temps; amassez dans le ciel un trésor qui ne s'épuise jamais, d'où les voleurs ne puissent approcher, et que les vers ne puissent corrompre.

34. Car où est votre trésor, là est aussi votre cœur.

35. Que vos reins soient ceints, et ayez dans vos mains des lampes allumées;

36. Et soyez semblables à ceux qui attendent que leur maître revienne des noces, afin que lorsqu'il sera venu, et qu'il aura frappé à la porte, ils lui ouvrent aussitôt.

37. Heureux ces serviteurs que le maître à son arrivée trouvera veillants : je vous dis en vérité que s'étant ceint, il les fera mettre à table, et viendra les servir.

38. S'il arrive à la seconde, ou à la troisième veille de la nuit, et qu'il les trouve en cet état, heureux seront ces serviteurs.

39. Or, sachez que si le père de famille était averti de l'heure où le voleur doit venir, il veillerait sans doute, et ne laisserait pas percer sa maison.

40. Tenez-vous donc aussi toujours prêts, parce que le Fils de l'homme viendra à l'heure que vous ne pensez pas.

41. Alors Pierre lui dit : Seigneur, est-ce à nous seuls que vous adressez cette parabole, ou si c'est à tout le monde?

42. Le Seigneur lui dit : Quel est, à votre avis, l'économe fidèle et prudent que le maître établira sur sa famille pour distribuer à chacun sa mesure de blé en son temps?

43. Heureux ce serviteur que son maître à son arrivée trouvera agissant de la sorte.

44. Je vous dis en vérité, qu'il l'établira sur tous ses biens.

45. Mais si ce serviteur dit en lui-même : Mon maître n'est pas près de venir, et qu'il commence de battre les serviteurs et les servantes, de manger, de boire et de s'enivrer,

46. Le maître de ce serviteur viendra au jour où il ne s'y attend pas, et à l'heure qu'il ne sait pas; il le retranchera : et il lui donnera pour partage d'être avec les serviteurs infidèles.

47. Car le serviteur qui aura eu la volonté de son maître, et qui néanmoins ne se sera pas tenu prêt, et n'aura point exécuté ses ordres, sera battu de plusieurs coups;

48. Mais celui qui ne l'aura pas su, et qui aura fait des choses qui méritent châtiement, sera moins battu; car on demandera beaucoup à celui à qui on aura donné beaucoup, et on fera rendre un plus grand compte à celui à qui on aura confié plus de choses.

49. Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendatur?

50. Baptismo autem habeo baptizari; et quomodo coarctor usquequum perficiatur!

51. Putatis quia pacem veni dare in terram? Non, dico vobis, sed separationem.

52. Erunt enim ex hoc quinque in domo unâ divisi, tres in duos et duo in tres.

53. Dividentur : pater in filium, et filius in patrem suum, mater in filiam, et filia in matrem, socrus in nurum suam, et nurus in socrum suam.

54. Dicebat autem et ad turbas : Cum videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis : Nimbis venit; et ita fit.

55. Et cum austrum flantem, dicitis : Quia aestus erit, et ita fit.

56. Hypocritae, faciem caeli et terrae nostis probare; hoc autem tempus quomodo non probatis?

57. Quid autem et à vobis ipsis non judicatis quod justum est?

58. Cum autem vadis cum adversario tuo ad principem, in viâ da operam liberari ab illo, ne forte trahat te ad judicem, et iudex tradat te exactori, et exactor mittat te in carcerem.

59. Dico tibi, non exies inde, donec etiam novissimum minutum reddas.

COMMENTARIA.

VERS. 1. — MULTIS AUTEM TURBIS. Loco conjunctionis autem; Syriacè legitur et; Graecè in quibus, inter quae, inter ea, brevi postea, paulo post discessum à Pharisaeis, recenti adhuc memoriâ disputationis cum illis habitae capite superiori. Rursus pro multis turbis, Graecè legitur myriadibus turbas, quod est, infinita, immensa, permulta turba. Positus est enim definitus numerus pro infinito.

CIRCUMSTANTIBUS, simul aggregatis, coactis.

ITA UT SE INVICEM CONCELARENT, studio Jesum vindicandi et audiendi, propiusque accedendi : namque hic mos turbarum est. Conabantur Pharisaei turbas abarcere à Jesu; at contra magis turbas eum adveni, adeoque in innumeras turbas colliguntur, quod notat Theophylactus.

AD DISCIPULOS SUOS; sequitur Graecè et Syriacè primum; quod, si praecedentibus jungatur, est, maxime; ad omnes quidem, sed ad discipulos suos maxime, vultu ad eos verso; si sequentibus, est, imprimis, ante omnia, attendite, etc.

ATTENDITE, cavete vobis ipsis, a FERMENTO PHARISAEORUM, à fermento quo Pharisaei infecti sunt, ne vel inficiamini simili fermento, vel certè incauti decipiâmini eorum fermento. Quod Matth. 16, v. 6, privatim discipulos monuerat, id palam publicè hic facit.

QUOD EST HYPOCRISIS. Hypocrisis est simulatio virtutis; quando quis non verâ sincerâque virtute, quae ab animo praecipue pendet, conatur esse praeditus, sed externâ virtutis imagine specieque contentus est. Haec fermento comparatur, quia fermenti modo vitiat quidquid in homine esse potest boni, inficit

49. Je suis venu jeter le feu sur la terre; et que désire-je, sinon qu'il s'allume?

50. Je dois être baptisé d'un baptême; et combien me sens-je pressé jusqu'à ce qu'il s'accomplisse!

51. Croyez-vous que je suis venu pour apporter la paix sur la terre? Non, je vous assure, mais la division;

52. Car désormais s'il se trouve cinq personnes dans une maison, elles seront divisées les unes des autres, trois contre deux, et deux contre trois.

53. Le père sera en division avec le fils, et le fils avec le père; la mère avec la fille, et la fille avec la mère; la belle-mère avec la belle-fille, et la belle-fille avec la belle-mère.

54. Il disait aussi au peuple : Lorsque vous voyez un nuage se former du côté du couchant, vous dites aussitôt : Il va pleuvoir; et cela arrive ainsi.

55. Et quand vous voyez que le vent du midi souffle, vous dites qu'il fera grand chaud; et cela arrive.

56. Hypocrites, vous savez si bien reconnaître ce que présagent les apparences du ciel et de la terre, comment donc ne reconnaissez-vous point ce temps-ci?

57. Pourquoi n'avez-vous point aussi de discernement pour reconnaître de vous-mêmes ce qui est juste?

58. Lorsque vous allez au magistrat avec celui qui est votre partie, tâchez en chemin de sortir d'affaire avec lui, de peur qu'il ne vous mène par force devant le juge, que le juge ne vous livre au ministre de la justice, et que celui-ci ne vous mette en prison.

59. Je vous le dis, vous ne sortirez point de là que vous n'ayez payé jusqu'à la dernière obole.

hominem, non justificat, non implet sanctitate, sed inflat inani specie, fallens hominum oculos, coram Deo nihil continet. Poterat quidem Jesus hic discipulos admonere ut hypocrisin fugerent, etiam si Pharisaeos non nominaret; sed quia frequentissimum jam aderat populus, qui Pharisaei, virtutis iustitiaeque respectu plurimi faciebant, quantum illi contra non tantum non essent animo virtute praediti, verum etiam omnis generis vitii intus scaterent, et praeter haec palam et ex professo adversarentur ipsi Christo Domini, ab eoque recipiendo omnes avocare pertinacissimè niterentur, reprehensionibus hactenus non emendati, sed deteriores redditi; idcirco illos nominat, eorumque insignem hypocrisin reteggit, ac nominatim traducit, non contentions causa (absit) sed, ne illi, sicut modis omnibus conabantur, populum à fide in Christum avocare valeret, id est, ut populus de fucata illorum hypocrisi factus certior, desineret eos admirari ac venerari sanctitatis nomine, itaque emergeret à periculo illos imitandi et Christum rejiciendi. Sic ergo alloquitur hic Dominus discipulos suos, moneteque fugere vitium hypocrisis (quo non facit aliud detestabilis), ut simul oblique quasique aliud agens, moneat presentem multitudinem cavere, ne Pharisaeorum hypocrisi, id est, auctoritate ornata inani specie virtutum, decipiatur, et à Christo recipiendo abducatur; eo fine, ut si seduci se sinat, prout tandem accidit, non possit saepius praemunita excusationem afferre, qualem potuisset si hypocrisi illorum tunc latens, pro verâ sincerâque sanctionem permissa fuisset haberi. Erat

itaque admonitio hæc, tum populo, tum discipulis, multis modis necessaria.

VERS. 2. — *NIHIL AUTEM*, etc. Plures sunt hujusmodi *prophetiæ* sive sententiæ generales, familiares Domino Jesu, quæ ad varios usus ab ipso accommodantur. Ista hoc loco servare videtur, ad coarguendum hypocritas, vitium quod studiosè occultatur, atque ita, ut eo cetera quoque vitia occultari posse putentur. Atqui pronuntiat Dominus nihil esse in hæc vitia occultum, quod non sit, vel in ipsâ, vel ut minimum in futurâ, revelandum. Vult hypocrita, malus quidem esse, bonus autem videri: frustrabitur sâ spe, dum, Deo justo iudice faciente, malitia ipsius toti mundo innotescet, magno ipsius probro, quemadmodum evidenter accidit Pharisæis. Quare rectè scribit in hunc locum V. Beda: *Est ergo sensus: Attendite ne æmulationi simulatorum: quia veniet profectò tempus, in quo et vestra virtus omnibus, et eorum reveletur hypocrisis.*

Quod non sciatur, quod non sit venturum in notitiam. Sententiæ proverbialis, significans nihil esse tam occultum quod tandem non pateat; quæ est ad consolationem apostolorum, impiorum injuriis patientium. Quia enim ferè, felix scelus, justitia virtusque habetur, innocentiæ autem afflicta damniatur malitiæ, prædicit, hæc Evangelii causâ afflictiones varias patientur, fore aliquando diem, qui occultat, et sinceritatem innocentiumque suam atque ipsorum, et persecutorum perversum malitiam, in lucem producat atque orbi revelet; et futurum id quod solet, ut diu pressa laus majore cum luce erumpat. Dies autem ille partim jam venit, partim extremus venturus est, quando illuminabit Deus abscondita tenebrarum, etc., 1 Cor. 4, v. 5. Altero modo sequentibus proverbium illud accommodatur, ita ut attulerit illud Salvalor, ne apostoli prædicandi divulgandique in futurum Evangelii spem abjicerent, quod obscurum illud et ignobile adhuc videretur, paucis cognitum et à paucioribus receptum, et prædicat venturum illius promulgandi tempus, lausque illud spargendum esse, ac quibuslibet hominum obstaculis superius fore, ut tandem palam emergat: id quod scimus paulò post factum esse.

VERS. 5. — *QUONIAM*. Confirmatio est sententiæ superioris, in quem sensum et Syrus vertit nam. Potest etiam reddi *propterea*, tanquam hæc sententiæ ex illâ inferatur.

Quæ, quæcumque dixistis, dixeritis, vos alivè quicumque.

DICENTUR, Græcè *audientur*, scilicet ab omnibus. In aërem locuti estis, locuti fueritis, in cubiculis, in conclavibus, in intimis ædium penetralibus, id est, secretissimè. Exaggeratio est enim secreti, *in aërem* et prætera in *cubiculo*.

PREDICABUNTUR. Observanda antitheses, tenebrarum et luminis, locutionis in aërem et prædicationis, denique cubiculorum et tectorum: prædicare enim est rem palam omnibus aperire atque annuntiare.

IN TECTIS, ex tectis; *super tecta*, veritè secundum Matthæum. Tecta, quæ supra pars est domus, patens et exposita omnium oculis, opponuntur cubiculis, quæ est pars domus secretior. Ergo *predicabitur in tectis*, inquit Beda; *cunctis audientibus palam dicetur*. Cavete itaque, vult dicere Salvalor, ne quid dicatis factitative aut cogitatis, etiam soli, quod nostris aliquando ab omnibus scri; quin potius vitia vestra omni careat fuce. Nam et Pharisæorum simulatio suo tempore manifesta reddetur, notumque fiet omnibus quanta scelera texerint, eâ quam obijciunt hominum oculis imagine sanctitatis, præsertim verò odium injustissimum mei, missi ad ipsos universumque Israel salvandos.

VERS. 4. — *AMICIS MEIS*, quos fallere nolim.

NE TERREAMINI, ne timeatis, ita scilicet ut injunctum vobis officium Evangelii prædicandi omittatis, ita ut à fidei confessione aut justitiâ præ timore excidatis; cæteroqui enim naturale est illos timere. Ne quis diceret infamiam cæteraque mala contemni posse, mortem autem omnium terribilium terribilissimum, (quod illi dixere) hominis non esse contemere; optimâ nunc ratione discipulos suos animat Salvalor ad mortis contemptum, quod temporarij mortis metum, ubi ea obeunda est pro gloria Dei, pellere oportet metu mortis æternæ; hominum timorem excludere timore Dei. Notanda est enim antithesis inter duos contrarios timores, quorum unum alteri remedi loco opponit.

AN MIS, Pharisæis aut aliis quibuscumque persecutoribus.

QUI OCCIDENT. Occidunt dicit, non, habent potestatem occidendi; quia nisi Deus permittente, nihil homines possunt (uti mox sequentibus versibus docet) quos constrictos Deus ita tenet, ut eorum sævitiam et violentos impetus, quoties ita visum est, coercet. Sed dim ipsi frena laxat, fit, ut potentie suæ fiducia inflati, quidvis audeant, et quidvis se posse existiment, Joan. 19, v. 10: *Nescis quia potestatem habeo, etc.* Occidunt autem rursus dicit, non perdit: nondum enim perdidit corpus, qui occidit.

CORPUS, partem hominis viliorè, in numeris obnoxiam miseris, quæ etiam illis non occidentibus brevi sponte occidit, et illis etiam invidis gloriôsité reparanda est, ac rursus animæ uniônda et vitæ restituenda.

AMPLIUS QUID FACIANT, nihil majus possunt, nec quidquam amplius. Subindica aliquid amplius, atque id majus, fieri posse; id quod versu proximo explicat; quanquam non ab homine, ac proinde non esse corporis mortem, prout multi persuasi sunt, summum atque ultimum malorum; vilem et contemptum reddens impiorum sævitiam, quæ etsi ad summam evaserit, nihil tamen profferre nocentem potest, quod ad veram et perpetuam salutem attinet.

VERS. 5. — *OSTENDAM*, præmonstrabo, Præfatio rhetorica attentionem parans. De impendentibus periculis monet: quia scilicet improvisa, quod aiunt, vehemèntius ferunt; id notare videtur verbi præpositio.

QUEM TIMEATIS, quem timere meritò debetis.

OCCIDENT, hominem, quod ad corpus.

MITTERE, mittendi, injiciendi, scilicet hominem, et corpore et animâ.

IN GEHENNAM, in ignem suppliciumque æternum; cuius subjacet arbitrio et temporaria hæc hominis vitia et æterna. Summa horum Christi verborum est: Apud illos qui hominum tyrannorum metu à fidei prædicatione aut confessione excidunt, mortuum esse timorem Dei, plusque illos hominibus deferre quam Deo, denique illis plurius esse umbratiliem corporis vitam, quam æternam animæ statum, imò celeste Dei regnum nihil illis esse præ fugaci et evanidâ præsentis vitæ umbrâ. Sic ergo resoluti debent verba: Agnoscite vobis datas esse immortales animas, quæ unius Dei arbitrio subjactæ, in hominum potestatem non veniunt; quin et corpora vestra aliquando à morte excidant, ut suis animis iterum conjungantur, et unâ cum eis æterna, Deo iudice, referant aut præmia, aut supplicia.

ITA, etiam. Magnâ cum emphasi confirmat repetitio ista sententiæ; q. d.: Si timorem placet adhibere in consilia, certè hic unus meritò timendus est.

VERS. 6. — *DIPONDIO*, assarijs duobus. Videtur interpres intellexisse asses, quales primùm eusi fuere, pondere unius libræ; ideoque vertisse dipondium. Prostabant passerulli duo, assario uno, ut Matthæus dicit; quinque, assarijs duobus, ut Lucas, id est, uno asse semunciali; ita enim solent mercatores, quo plus mercium accipis, eò minoris singulas dare. Verisimile est variis opportunitatibus ac temporibus hæc eadem à Salvatore apostolis repetita, quò in animos illorum infigeretur.

NON EST IN OBLIVIONE. Non datur à Deo oblivioni, ut, ipso aut inscio aut non permittente, occidatur, ledatur vel capiat.

VERS. 7. — *CAPILLI*. Miram hæc omnia habent emphasim. Nam cum potuisset subjungere: Quanto magis non occidit corpus unius vestrum sine Patre vestro? non hoc facit; sed ut ostendat, non solum vitam ipsorum quemadmodum passerulorum, sed et minutissima quæque ipsorum, et quæ aliqui superflua habentur, et ab ipsis possessoribus non admodum curantur, in Providentiâ Dei patris ipsorum comprehensa esse, dicit: *capilli*, etc. Id est: Tanto autem majorem vestri præ passeribus curam habet, quippe quos ad illustrandam nominis sui gloriam, ex hominibus omnibus paucissimos elegit, ut omnes et capitulum vestrorum pilos habeat numeratos. Quaritur an non etiam passerulorum pluma, quæ illis pilorum sunt loco, Deo numeratæ sint? et dicendum est quòd sic: nihil enim est quod fugiat scientiam Providentiæque Dei; sed modus loquendi est, quo Salvalor utitur ut significet singularissimam Deo esse ipsorum curam, etiam ad ipsos usque capillos, quippe quos omnes resurgentibus restitutus est, qui quidem ad corporis facient ornamentum.

NUMERATI SUNT, illorum Deus numerum exactò

novit, et sub numero eos custodit, ne vel unus pereat, veluti quæ sub numero alicui sunt commendata; nam quæ numerantur, ideò numerantur, ne quid ex ipsis deperat. Singularem igitur et præcipuum Dei erga ipsos et fideles omnes curam ostendit. Quò etiam spectat verbum præterit temporis quo utitur; ac si diceret: Jam olim toti estis in ipsam Dei Patris Providentiâ assumpti; nec solum vita, corpora, et quæ majora in vobis sunt, sed pili quoque vestri, ut planè nullius estimationis sint, tamen apud patrem vestrum numerati sunt; ita nihil in vobis est, cuius nulla sit apud ipsum ratio. Consideranda igitur nobis est Dei Providentiâ, ad hoc ut materia nobis fiducia suggeratur, et pendere discamus à paternâ curâ quam pro nobis Deus gerit.

NOLITE ERGO TIMERE. Nunc confidenter concludit non esse ipsis metendum, sed firmo celsoque animo injunctum munus obeundum, cum tantoperè sint Deo curæ, et ne tantillam quidem ipsis accidere possit, non interveniente Providentiâ ac decretâ voluntate Dei, adversus quam pugnare sit impium, cum nihil veluti nisi quod optimum fore noverit, et diligenter ipsum cooperans in bonum, Rom. 8, v. 28.

MULTIS, innumeris.

VOS. Hoc in genere verum est de cunctis hominibus, quorum gratiã conditi sunt passerulli; verùm hic ad filios Dei sermo est, qui alio quam creaturis jure excellunt, ex Deo ipso nati, Joan. 1, v. 13. Si igitur, inquit, multò plurius estis Patri innumeris passeribus, non est quòd metuatis, ne quid in vos posint homines ante tempus, ut secus quam illi visum est, qui jugem vestri curam agit. Hæc ergo vitæ mortisque vestræ curam relinquentes, nullo metu malorum, quæ possunt homines inferre, deterreamini à prædicatione professioneque nominis mei, quamlibet mundo invisî. Itaque in periculis hæc nobis occurrat secunda consolatio, cum Deus custos sit vitæ nostræ, utiò posse nos recumbere in ejus Providentiâ: imò fieri illi injuriarum, nisi nos ipsos illi permitimus, quorum curam habere dignatur.

VERS. 8. — *DICO AUTEM VOBIS*. Exprimit præmium quod illos manet qui constanter in persecutionibus se gesserint, peenam quoque qua luenda sit si dederint.

QUICUMQUE CONFESSUS FUERIT ME, id est, liberâ confessione agnoverit, ingenuè, discretè, et constanter fassus fuerit me Christum esse Filium Dei, Dominum esse suum et Salvatorem quem colat, et se adhaerere mihi ac doctrinæ meæ. Non satis est Christo Domino, cordè in ipsum credi: sed vult ut palam se proferat fides, et confessio nominis sui falsis religionibus opponatur: id quod in præcipuo cultu habet et singulari pietatis exercitio. Porrò hinc, *confessores* Ecclesiâ vocat eos qui fidei suæ professionem apud persecutores eliderent; et *confessiones*, quas eliderant Christiani suæ fidei professiones. Cæterum certam regulam præferre, ut definiat, ubi, quando, quoties, quomodo et quatenus, confitenda sit fides, difficile est; sed

spectanda est occasio ne quisquam officio suo in tempore desit. Petendus etiam à Domino est prudentia et fortitudinis spiritus, quo direttore sciamus quid facto opus sit, et fortiter exsequamur quod certum erit nobis mandari.

CORAM HOMINIBUS, hostibus nominis mei, doctrinæ meæ. Ne putes operam te perdere, quia minis idoneis sunt audiores.

ET FILIUS HOMINIS. Id est, ego, quem fuerit confessus, licet Filius hominis, vilis hic habitus et abjectus. Elevat discipulorum mentem, à conditione humane naturæ; cui pro sua dignatione subjectus erat, ad considerandam majestatem Filii Dei venturi judicis: ut ne quidquam illos humane naturæ infirmitas à confessione remoretur.

CORAM ANGELIS DEI, qui judicantis majestatem cingent atque ornabant, præsto ut afficiant gloriâ et in colorum regnum recipiant, quos ille suos declaraverit. Angeli Dei vocantur, quia nuntii sunt ac ministri Dei, Deo servientes, et inherentes; opponuntur Angelis Diaboli, Matth. 25, v. 41.

VERS. 9. — NEGABITUR, abnegabitur, seu, ut est in quibusdam Latinis libris *denegabitur*.

CORAM ANGELIS DEI, præsto futuris, ut in tenebris exteriores ejiciant quos iudex Christus abnegaverit.

VERS. 10. — BLSPHEMAVERIT, quemadmodum is qui me fide cognovit negat, deserit et subdit se alteri. Docet Salvator blasphemiam in Spiritum sanctum aliis omnibus peccatis esse graviorem, quippe irremissibilem. Ex eo autem quod Phariseos et scribas hujus criminis notat, intelligere licet, speciem unam blasphemiam in Spiritum sanctum fuisse quod expulsionem daemonum, quam manifestum erat fieri à Christo virtute Spiritus Dei provocantis ad salutem, ipsi destinatâ malitiâ attribuerent satanæ hosti Dei. Blasphemia igitur in Spiritum sanctum ea esse videtur, quâ quis destinatâ malitiâ, contra proprium animi sui sensum, Spiritus sancti gratiam ac virtutem Deique gloriam oppugnat; Dei virtutes sibi patefactas, aut in ipsis operibus relucentes ad salutem humani generis, à quibus celebrari Dei gloriam decebat, in ejus dedecus malitiosè convertit, inque divini nominis contumeliam datâ operâ proslit. Sed quærat aliquis, an eò usque amentia proflire queant homines ut Dei gloriam oppugnent scientes et volentes non dubitent. Respondetur audaciam istam prodire ex cordis eciatate; nam Pharisei invidiâ odiosque execrati erant. Est altera questio cum vocetur potius blasphemiam in Spiritum sanctum quam in Patrem et Filium, quibus tribus ut debetur unus honor, ita una inferatur contumelia? Vulgata est, sacram Scripturam, quò nobis innocenter personæ in divinis, consuevisse singulis personis sua attributa adscribere, communia illa quidem in se omnibus, sed usurpatione uni propria; et quidem Spiritui sancto amorem, bonitatem, ac proinde dona, charismata, gratias, virtutes, miracula, lumen, quo; hæc et cætera hujusmodi, ad salutem humani generis à Deo Trinitate proficiscentia munera, cognoscuntur: quæ quidem blasphemus in Spiritum

sanctum ingrattissimè oppugnat, ut Pharisei liberationem hominum à demonum servitute ac potestate, quæ proprio jure ac certissimo Spiritui sancto ascribi debebat, quippe beneficium in summorum honorum genere ac definitione ponendum.

NON REMITTETUR. Irremissibilis est, nunquam fiet ut remittatur: non quòd hujus scelerosis enormitas Dei sive potentiam sive bonitatem superet, sed quòd nunquam aut certè admodum rarò fiat ut remittatur. Vera quidem penitentiam nunquam admissi venia negatur: ceterùm hi, ut nunquam ad remissionem, ita nec ad penitentiam perveniunt. Ratio est, quia directò oppugnant id sine quo ad penitentiam et peccatorum remissionem perveniri nequit, Spiritum sanctum scilicet, sive gratiam Spiritus sancti; à quâ dum manent alieni, excecantur magis magisque, obduranter, tradunturque in reprobum sensum, ita ut ad penitentiam nunquam aspirent. Sic enim et morbus ille incurabilis dicitur, qui directò oppugnat id sine quo sanitas recuperari nequit; quia nec cessat conficere corporis vires, nec admittit cibum aut medicinam, à Deo licet curabilis sit. Simile est peccatum istud eò quòd demones peccaverunt in Deum ut Deus est, obstinatâ malitiâ resistentes Deo; non mirum igitur si similiter sit irremissibile, tametsi non æquè.

VERS. 11. — INDECENT, adduxerint, stiterint, scilicet homines, id est, cum sistimini seu adducimini, scilicet propter prædicationem aut confessionem mei. Prædicat discipulis id quod eventurum erat, et futuri paulò post temporis imaginem ob oculos ponit.

IN SYNAGOGAS, ad synagogas Judæorum concilia; aut ad tribunalia gentium, quæ per magistratus ac potestates significantur.

NOLITE SOLICITI ESSE. Non quævis cogitatio meditatiove prohibetur, sed quæ cum immodicâ et quæque sollicitudine conjuncta sit, quâ toti in hoc sint ut præmeditentur quæ acturi sint causam suam, nihilque Deo commendent, tanquam id soli ipsi curare debeant; cùmque metuant ut possint, angantur, et in diversa animo rapiantur, deficient denique.

RESPONDEATIS, pro defensione vestri afferatis.

SPIRITUS, cujus negotium agitur. Ut non est vestrum nec humanum negotium quod geritis, sed divinum, cujus vos non auctores estis, sed ministri; ita ministerii virtus, non vobis à vobis, sed à Deo auctore, expectanda erit.

VERS. 12. — DODECIT, suggeret in ipsa hora, seu eo ipso momento, etiamsi ex improviso capiti, nihil meditati sitis.

QUI OPORTET VOS DICERE, vel potius, ut est in aliis libris, Græco consentaneè, *quæ oportet dicere*, multoquemagis quâ ratione. Ille advocatus vester erit, ille vobis verba dicet, et formabit ac diriget linguas vestras ad confessionem defensionemque fidelè aptam, sapientiam, eloquentiam, et constantiam, qualis necessaria erit, suggerens vobis exemplum, Act. 4, v. 13. Ostendit ipsorum esse pati et perseverare in tentationibus, adjuvante Deo: agere verò et vincere in disputationibus, Dei esse per ipsos loquentis. Solent dona,

tametsi sanctissimæ Trinitati communia. Spiritui sancto tribui, quippe qui in divinis charitas et donum sit, I. Joan. 4, v. 8; Joan. 4, v. 10.

VERS. 15. — AIT AUTEM EI, tunc interpellavit eum.

QUIDAM IGNOTUS, terrenis rebus intentus magis quam spiritualibus, de quibus Christus diserebat.

DE TURBA, è turbâ illâ, vertant quidam; nam supra 12, v. 1, dictum est, *multis turbis circumstantibus*.

MAGISTER, doctor, præceptor, titulus parùm contentiens rei petite.

Dic, jube, quâ polles auctoritate.

FRATRI MEO, qui communem solus occupat hereditatem.

DIVIDAT, partiatur MECUM, partem hereditatis, quæ jure mihi debetur, ejusque usum mihi relinquat. Non peti ut intercedat precibus apud fratrem, sed ut pro imperio jubeat. Credebatur fortassè Jesus esse Messiam, ac proinde Regem et judicem à Deo constitutum ad jura reddenda petentibus, signanter autem vindicem pupillorum ac pauperum, de quo novisset scriptum: *Deus, judicium tuum Regi da, et justitiam tuam filio Regis: Judicare populum tuum in justitiâ, et pauperes tuos in judicio*, etc., psalmi 71 v. 2. Certè virum esse rerum intelligentem sentiebat, qui posset causam justam ab injustâ discernere, justum et sanctum, quem frater ditior numeribus hand posset corrumpere, ut fortè hactenus alios judices, celeberrimè denique et potentem opere ac sermone, quem frater esset reveriturus.

VERS. 14. — HOMO. Ita compellat ignotum pro lingue more; quemadmodum Petrus infra 22, v. 58, 60: *O homo, non sum; homo, nescio quid dicit*.

JUDICEM LITUM, controversiarum de rebus terrenis.

DIVISOREM, partitorem, scilicet facultatum, opum, temporariarum.

SUPER, inter, vos aut quosvis alios; q. d.: Nullus, nec Deus nec homo. Id autem est: Non sum ego constitutus, missus aut delegatus, ad dirimendas controversias, quas vos alivè habere possitis de rebus mundanis. Non est hoc munus seu officium meum: sunt magistratus civiles quibus hoc injunctum sit.

VERS. 15. — AIT EI QUIDAM terrenis magis quam spiritualibus capiendis intentus: Dic, pro tuâ auctoritate, FRATRI MEO UT DIVIDAT MECUM HEREDITATEM, quia videtur ille solus occupasse totam. Itaque magnum quid de Domino sentiebat, à quo fratri suo hoc præcepti voluit; fortè ex opinione, quod Messiam crederet, qui pauperum causas esset defensor. Reprehendit petitionem Christum, quia, ut Ambrosius, majoribus intento non est minoribus obstrependum.

VERS. 14. — AT ILLE DIXIT ILLE: HOMO, qui per terrenam interrupit aut abruptum divina: nam homo in Scripturis subinde dicitur non ex naturâ, sed ex vitio, juxta illud Apostoli: *Nomme homines estis, et secundum carnem ambulatis*? Unde Augustin. Qui enim pro magno habes istam hereditatem, quid nisi homo est? Volebat eum avaritiam tollere, quod plus quam homini est. Quamquam sæpè etiam sit idiosyncrasus linguæ de aliquo, cujus ignotum nomen est, ut patet ex phrasi Petri infra, c. 22, v. 58 et 60.

Rejicitur hujus petitio, tanquam incongrua, quòd ab eo peteret decidi litem de rebus hujus mundi perituris, cujus non hoc esse officium, facile poterat animadvertere. Audiebat totum in eo esse, ut ad terrenarum rerum adeoque mortis contemptum hortaretur, et à temporariis rebus ad æternarum amorem prosecutionemque omnes transferret; ipse verò de terrenis facultatibus ipsis eo contentendis questionem ingerit. *Bene terrena declinat*, inquit Ambrosius, *qui propter divina descenderat*, etc. *Unde non immeritò refutatur hic frater, qui dispensatorem celestium, gestiebat corruptibilibus occupare*. Quòd autem negat Jesus se judicem esse constitutum, non absolute negat, cùm judex esset à Patre constitutus vivorum ac mortuorum, sed negat se ad iudicium de rebus temporariis, ad nutum petentium nun exercendum, constitutum seu missum esse. Non deerat quidem ei etiam nunc ea potestas; sed quâ ut nec vellet nec deberet, nisi rarò, et ob causas singulares, nec videretur Judæorum errorem, terrenum Messiam regnum fingentium, alere. Atqui hic agebatur de concordia fratrum. Verum est quidem, sed quæ posset per alios procurari; minime autem decebat, Christum advocatum à doctrinâ spiritali, quæ præcipuum ejus munus erat, se transferre ad dirimendas lites eorum quibus sola terrena cordi erant. Nam quia iste, prætermisissis utilibus et ad animæ salutem facientibus, quæ eum vel imprimis inquirere oportebat, de terrenis momentaneisque anxius, Christum christiis modi rerum sequestrem deprecabatur, ac Titus; eò hoc tanquam importunum, neque quidquam ut ea quæ scire debet disceret sollicitum, à se dimisit. Similia habent Euthymius et Theophylactus.

VERS. 15. — DIXITQUE, illâ occasione fratrum, de partitione hereditatis contententium, unius injustè sibi usurpantis quod commune erat, alterius quod sumum erat immediatè atque importunè expentis, dixit Jesus.

AD ILLOS, Syrus habet, *ad discipulos suos*; sed turbanque oportet intelligere oportet, quin etiam fratres illos, si ambo aderant. Quasi autem dixit ei à quo fuerat interpellatus: Tantum abest, ut ego intendam componendæ controversiæ vestræ de circumsidâ fa-

QUIS ME CONSTITUIT JUDICEM, controversiarum de rebus terrenis, aut divisorem, hereditatis? q. d.: Nullus, non quasi non possit defectu potestatis; sed quod non deerat eum, qui propter divina descenderat, terrenis occupari, quæ decebat esse spernenda, ut Ambr. latius. Sed difficultas est, quomodo hæc responsio sit ad rem, cùm non esset à Christi officio alienum; homines moneri officii sui de dividendâ hereditate, quod alter petiverat. Videtur itaque plus vel verbo vel animo petrisse, quam hic exprimitur, ut videlicet, si frater recussaret, Christus ipse divideret, vel ortâ difficultate se judicem aut arbitrum interponeret. De his duobus rebus interdictum importunè interpellatorem; primum verò indirectè præstitit, hoc ipso, quo dixit ad illos:

VERS. 15. — VIDETE ET CAVETE, id est, attentè cavete, seu videte, ut caveatis, AB OMNI AVARITIA, id est, immodicè habendi cupiditate: nam, ut Basil., hom. 6. avarus est qui eo, quod satis esse debet, non

millia et dividenda hereditate, ut contra officium meum sit, id ad contemptum terrenae hereditatis hortari, ne fluxis istis caducisque rebus nimium sis deditus, nec propter has concertationem cum fratre in eas, sed injuria utro cedas, fratrique universam hereditatem relinquant, potius quam pro ea, immo- dia cum habendi cupiditate, labores, memor illius quod alius docui: *Ab eo qui auferit tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere*, supra 6, v. 29. Captabat Christus omnem occasionem avellendi homines a rebus terrenis, idque suarum partium hic esse insinuat.

VIDETE rem quae sese offert, discordiam fratrum ob hereditatem, et avaritiam utriusque, quorum unus occupat quae alterius sunt, alter plus nimio sollicitus quaerit sua. Syrus omittit *videte*: lectum autem possit conjungi cum eo quod sequitur, ita ut *videte et cavete*, idem sit quod attentè cavete, attendite animum ad cavendum.

CAVETE, custodite vos.

OMNI. Id etsi plerique Graeci codices omittant, nonnulli tamen addunt, ut Latini non solum, sed et Syrii.

AVARITIA, immo dia habendi cupiditate. Avaritia videtur proprie id esse Latinis, quod Graecis *φιλαργυρία*, argenti cupiditas; avarus enim dictus putatur, quasi avidus aeris; sed *φιλικία* latinis patet, ad omnem cupiditatem acquirendi aut retinendi plus quam necesse est aut conveniat, sive pecuniam, sive suppellectilem, domos, agros et caetera, quam Titus vocat insatiabilem habendi stilium; Joannes apostolus concupiscentiam oculorum, 1 Joannes 2, v. 16. Jam ab omni avaritia sive cupiditate, id est, tam a parva quam a magna, tam ab occultâ quam a manifestâ: non tantum ab ea quâ injustè expetit aut occupatur quod alterius est, quod videre licet in uno horum fratrum; verum etiam ea quâ ad id quod suum est recuperandum, æquo ardentius quis fertur, quod homo suis plus nimio inhiat; quod vitium est alterius. Haec expositio est D. Augustini, serm. 28, de Diversis, cap. 3: *Forè in avarum et cupidum diceret, ei quaereret aliena; ego autem dico, cupidus et avarus non appetit nec tua; hoc est ab omni, etc. Non solum avarus est, qui rapit aliena: sed et ille avarus est, qui cupidè servat aut quaerit sua.*

QUIA. Ratio cur cavendum à cupiditate habendi, quia non sic se res habeat, ut cupidi sibi persuadent.

NON IN ABUNDANTIA. Ad verbum, non in abundare, non cum abundat, scilicet his quae possidet seu opibus.

CUIUSQUAM, cuiusquam; potest hoc jungi ei quod

est contentus. Addit autem, *ab omni*, scilicet tam occultâ quam manifestâ, tam retinendi cupidè sua, quam appetendi aliena; ut August. exponit serm. 28 de Diversis, c. 3. Utrumque ergo fratrem simul his verbis sanare voluit Christus; nam si illis ottemperarent, nihil inter se de dividenda hereditate contenderent. QUIA NON IN ABUNDANTIA CUIUSQUAM VITA ERIT EX HIS QUAE POSSIDET, seu ex opibus ejus. Sensus est: Vita hominis non constat ex opibus quae possidet, eum illic abundaverint; q. d.: Non consistit vita ho-

minis, cum abundantè cuiusquam opes; sed potius iunge ei quod sequitur:

CUIUSQUAM VITA EJUS EST: sive, ut est in aliis libris, *id est vita ejus (sive ei) est*. Phrasis est Hebraica, quâ, etiamsi antecedens expressum sit, relativum additur, quod Latine ac Graecè superfluit. Frequens occurrit haec phras. Psalmi 10, v. 3: *Dominus in caelo sedes ejus*. Psal. 104, v. 26: *Aaron quem elegit ipsum, etc.* Omissio igitur relativo, dicas, *cuiusquam vita est*, seu hominis vita est, constat, consistit, aut pendet.

EX HIS QUAE POSSIDET, ex his quae ipsi suppetunt, ex his quae habet, id est, ex facultatibus, bonis, seu opibus ipsis. Nam Graeci *τὰ ἔσθλα*, *zōta*, ea quae adsunt, vocant, quod Latini facultates, bona, opes. Connecendum hoc autem est, cum eo quod praecedit proximè, *cuiusquam vita ejus est*; hoc sensu: Non constat vita hominis ex his quae possidet, etiamsi abundet quam maximè. Non cum abundat quis facultatibus seu opibus, vita ejus est, seu ipsi ipsi constat, ex facultatibus seu opibus. Plerique auctores, *ex his quae possidet*, vel non explicant, quasi redundet, vel referunt ad id quod longius praecessit: Non in abundantia cuiusquam, ex his scilicet quae possidet, vita ejus est; et quantum sensus non admodum diversus hae ratione efficitur, vitam non consistere in abundantia eorum quae quis possidet, id est, bonorum seu divitiarum; quem Syrus, omissis dictionibus, his claris verbis expressit: *Non in abundantia divitiarum est vita*: incommo- dum est tamen conjunctio horum duorum modorum loquendi, *in abundantia*, et, *ex his quae possidet*, eò magis, quod id quod minus est, quodque in eo quod praecedit includitur, postponatur. Quare intelligendum est hic significari, ut quisquam sit locupletissimus, adeo ut omni opum genere abundet, tamen quod vivit, hoc minime debere acceptum ferre opibus suis, nec vitae fiduciam in opibus collocandam. Ut ab immo dia opum cupiditate Christus deterreat, evertit fundamentum, quo avari plerumque nituntur. Solent nempe, vitae praesidia in bonis seu opibus collocare, adeo ut quo quisque ditior est, eò minus famem, sitim, inedia, morbos, bella, et pericula semel omnia, adeoque mortem ipsam, reformidant, tanquam opes, Dei instar, vitam veri, et cuncta sanitati vitaeque adversantia profligare facili possint. Licet accumulandis illis student, persuasi, quò fuerint copiosiores, eò ditiores vitam constare sibi posse. Atqui negat Christus, vitam ex divitiis fluere. Illic est proprius verborum sensus; alter sensus, quem diximus esse vulgarem, etiamsi verba minus

minis in opum abundantia quasi quisque quod dicit fuerit, eò ditius vivat, prout exponit Theophyl., Euthym. et Bonavent. Itaque evertit fundamentum avaritiae, quae solet vitam producente praesidia in opum abundantia collocare, cum illa pendat non ex divitiis, sed ex solo nutu Dei, quod mox declarat sequenti parabola: non enim historia; sed parabola videtur, ut vox Graeca sonat; sed talis parabola, quae facili reipsa potest contingere.

commodè explicet, reipsa tamen ab hoc non recedit; quinimò in hoc includitur. Nam qui dicit vitam non esse ex divitiis, etiamsi abundet quis eis quam maximè, dicit etiam, vitam non esse in seu ex abundantia divitiarum; non continuo eum vivere, qui abundet divitiis. Uno sensu, negatur divitiis esse vitae causam; altero, divitiarum abundantiam, quod minus est. Hunc secutus Theophylactus, interpretatur: *Non continetur vita mensura abundantia: neque enim qui multa possidet, ditius vivit, neque comitatur divitiarum multitudinem vite longevitas*. Euthymius: *Non quia homo quisquam divitiis abundat, vita ejus abundat ex tali abundantia: non secundum hanc accedit vite mensura*. Denique inter Latinos Bonaventura: *Nihil propter abundantiam divitiarum vivere potest ditius*. Abundantia vitam non prolongat, sed frequenter abbreviat. Ac certè, etiam hoc vitio vanaque persuasionem laborant qui divitiis abundant, quibusque omnia ex voto succedunt, ut de morte non cogitent, sed de opum fructione, quibus oblectantur ac fidunt, ita ut videatur ipsis hae vita diuturna adeoque aeterna futura. Et hoc destruit hae Christi sententia, vitam ex opibus non pendere, etiamsi copiosissime suppetat; quam interpellator ille, qui partitionem hereditatis requisiverat, non fuerat assecutus, qui etiamsi nihil quod suum non esset peteret, quia tamen appetentius, non tam ad sustinendam quam ad stabilendam vitam concupisceret, notatus de avaritia sui pleonezia est. Verum enim verò negans Christus vitam ex divitiis pendere, undenam pendere docet? Vult ut agnoscamus eam de solo Deo pendere, qui ut vitam dedit, ita eam et lovere et exstinguere, pro suo jure ac libitu, solus potest; id intelligendum dat proximè similitudine.

VERS. 16. — DIXIT, addidit, AUTEM SIMILITUDINEM, parabolam, exemplum, magno artificio, docendi gratia, confictam, hujusmodi tamen, quod faciliè, aut evenisse poterit, aut possit evenire; quo voluit declarare et illustrare quod docuerat, vitam ex divitiis non pendere, divitiis nec progare nec afferre vitam etiamsi quis eis quam maximè abundaverit.

DICENS, pleonasmus est Hebraeis familiaris, pro quo Latine dicas, in hae verba. Syrus omittit.

DIVITIS, per se divitis, jam ante divitiis.

VERBES FRUCTUS ATTULI, uno verbo dicas exuberavit, solito copiosius expectationeque majores proventus tulit, ita ut fieret etiam longè ditior.

AGER, regio, latifundium, non unus tantum agellus, sed regio, quod notant Titus et Theophylactus; hujusmodi possessio est iis qui agrum agro copulant,

etiam si non possident eum.

VERS. 16. — HOMINIS DIVITIS VERBES FRUCTUS AGER ATTULIT: Graecè, regio seu latifundium, quo significatur laetissima possessio hominis, agrum agro copulantibus.

VERS. 17. — ET COGITABAT INTRA SE, etc. QUID FACIAM. Verba sunt anxi divitis: quantum inegrandum horrea, ingrediuntur qui tamen tolerare non possunt, replent stans suos: ut quid ego abscondam, cui Deus facti abundare, quod largiar? ET ILLEC CONGRAGABO OMNIA, etc., ut solus meis divitiis incohem,

de quibus Isaias, cap. 5, v. 8. Quasi ergo regio una, uberrimos fructus universa fuderat domino suo, ut non raro solent impij, qui extra disciplinam sunt, nec pro illis agnoscutur, Heb. 12, v. 8; prosperè omnia evenire. Proponit exemplum in agriculturâ, maximè alienâ ab omni fraude, ut ostendat, non solum non esse vite auctorem aut conservatorem, opes malè partas, sed neque opes honestâ atque inculpata ratione contingentes, adeoque nec frumentum, quantumque copiâ suppetat, quod tamen initium vite hominis habetur, Eccles. 29, v. 28.

VERS. 17. — ET, igitur ante messem COGITABAT, ratiocinabatur INTRA SE, in seipso, apud se; SYTUS, in animâ sua, nec enim facili avari alios homines in consilium adhibent, ut dispiciant quid de divitiis suis facturi sint.

DICENS, id est, in hunc modum: QUID FACIAM, etc., verba solliciti atque anxii; curam enim et sollicitudinem parit copia divitiarum, ut non mirum sit, si spinis comparentur, supra, 8, v. 14. Haeret et angitur tanquam admodum pauper, quia nimium locuples, inquit Euthymius: egebat nempe loco quo reconderet opes. Non redditus fert ipsi terra, sed genuis producti. An non et talem vocem edit, cui propter paupertatem angusta res sunt? verba sunt Basilii homilia in hunc locum scripta.

FRUCTUS MEOS. Nondum collegit fructus, ait idem, et jam avaritiae iudicium incurrit, suos vocans: Quot enim pericula imminet ante fractuam collectionem? nam et grando saepe confringit, et aestus ex medijs manibus rapit, et pluvia intempestivè à nubibus erumpens inutilis facit.

VERS. 18. — ET DIXIT sibi ipse, apud animum suum respondens. Hoc cepit consilii, quod non charitas, sed avaritia suggestit. Charitas utique postulabat, ut quando tantum suppetebat fructuum, ut ne locum quidem ubi poneret inveniret, quod superabat egentibus daret; qui non charitatem istie, sed pleonexiam in consilium adhibuit.

HORREA MEA, vetera.

MAJORA FACIAM, majora aedificabo. Syrus, *aedificabo et dilatabo ea*. Non enim deterreat sumptus avaritia, modò spes adsit lucri majoris.

CONGRAGABO, cogam, colligam. Non addit si Deus voluerit, aut si vivero, quod monet Jacobus, cap. 4, v. 15; vitam sibi non minus certam esse persuasus quam opes.

QUE SATA SUNT MIHI, proventus meos, ex messe praesenti.

notat, tum maximè anxios fieri divites, cum maximè abundantibus.

VERS. 18. — ET DIXIT, adhibita in consilium non charitate, sed avarità: DESTINAM HORREA MEA, vetera, ET MAJORA FACIAM, etc., cum, ut monet Ambrosius, hom. 6, de Naboth, dicere debuisset: Appetendam horrea, ingrediuntur qui tamen tolerare non possunt, replent stans suos: ut quid ego abscondam, cui Deus facti abundare, quod largiar? ET ILLEC CONGRAGABO OMNIA, etc., ut solus meis divitiis incohem,

Et reliqua BONA MEA, quæ ex superioribus annis mihi supersunt, quibus vetera horrea jam implentur.

VERS. 19. — ET. Constabilitatem autem et in tuto collocatis omnibus, securus DICAM, consolabor, hortabor, congratulabor ANIMÆ MEÆ, id est, mihi ipsi; sic enim frequenter accipi vocem animæ, docuimus supra.

ANIMA. Francosce, Paule; alloquitur seipsum.

BONA. Mundi opes, pro veris bonis, adeoque pro summo bono, aut quod summo bono sit proximum, habet.

POSTA, reposita, recondita, scilicet tuo usui ac fruiioni.

PLURIMOS, multos, quibus vivere possis per multos ANNOS. Ecce, quomodo, cum divitiis abundat, vitam sibi ex eis promittat, quasi illa quoque, tanquam reliqua huius nascentia, à terrâ decerpatur, ait Titus. Magnus error et mentis cæcitas, quod putet, cum ubertate ac multitudine fructuum, multitudinem annorum vitæ sibi datam, quibus frui illis possit, cum ne ad collectionem quidem fructuum venturus sit.

REQUESCE, à labore, non est quod te laboribus, ut hæcenus, amplius conficias, omnia nunc affatim suppetunt.

EPULARE, indulge genio, ad verbum letare, oblectare. Per hoc, inquit Theophylactus, affectiones declarat libidinosas et intemperatas, quæ satietatem ciborum et potuum comitantur. Hortari seipsum statuit ad sectandas omnis generis voluptates, quas ut aliquando possit assequi, ut in quibus collocasset felicitatem suam, tunc hæcenus vitæ tempore laborat et congregat. Igitur omnibus congregatis, credit securè se posse voluptatibus carnis per multos annos frui, omnia ad seipsum suumque solius commodum et usum referens, quemadmodum ille de quo Ecclesiasticus, cap. 11, v. 19: *Inveni requiem mihi, et nunc manducabo de bonis meis solus.*

VERS. 20. — ILLI, hæc cogitanti et ordinanti DIXIT, inmissa febrî aut alio morbo subitaneo nuntiavit; sunt enim morbi, mortis nuntii. Hæc ei dicit, inquit Euthymius, pro conscientiam: tunc enim conscientia mortem sentiens, talia disserit, divino certè instinctu.

DEUS, ille apud se in strato suo loquebatur, verba autem ejus in celo examinabantur, quod notat Basiliius.

non tam ad usum quam oblectamentum, sicut avaris proprium.

VERS. 19. — ET DICAM ANIMÆ MEÆ; cujus vitam in corpore, nunc quasi securus per opes jam in tuto collocatas, progrogandam putabat: HÆRES MULTA BONA POSTA, seu recondita in ANNOS PLURIMOS; quasi fruenti diuturnitas opum abundantiam sequetur. Sed illa est cæcitas mentis, quæ Deum avaros percipit. Itaque REQUESCE, à laboribus, quibus te fatigasti; EPULARE, q. d.: Hæcenus necessitati fecisti satis, nunc indulge genio et voluptatibus. Unde Basiliius: O demeritane, inquit, singulari si porcinam animam habuisses, quid ei aliud enuntiare potuisses?

VERS. 20. — DIXIT AUTEM ILLI DEUS, eo quo solet,

STULTE, amens, fatue, malè consulte. Cùm se prudentissimum consilium invenisse arbitraretur, de apothecis veteribus angustis deiciendis, et amplioribus novis edificandis, et omnibus suis fructibus colligendis et recondendis, ait illi Deus: *Stulte, ubi tibi sapiens videris, ibi stulte, etc.* Non sic dicit Deus, stulte, quomodo homo dicit. Tale in quemquam Dei verbum, iudicium est. Numquid enim Deus stultis daturus est regnum celorum? Hæc Augustinus, serm. 19 de Verbis Apostoli.

HÆC NOCTE, hæc ipsa nocte, noctu enim, in strato suo, hæc animo versabat, ut solent avari, præ sollicitudine, noctes insomnes ducere.

ANIMAM quæ vivis, seu vitam TUAM. Allusio est ad id quod præcessit: *ANIMA, habes multa bona, etc. Animam tuam, cui tu ablandiris, et multos annos hilariter beatèque transigendos polliceris.*

REPETUNT A TE, illi quorum, id est, Deus præsertim; sed phrasî Hebraica est, pro, anima seu vita tua repetitur à te. Et præsertim quidem tempore significatur mors imminens: repenti autem voce declaratur, alieni juris esse animam seu vitam, quam dives in manu suâ esse ducebat. Commodata tibi fuerat à me vita ad tempus; tu verò quasi perpetua tibi foret, ita status de rebus tuis. Atqui noveris, quod hæc ipsa nocte eam abs te auferam, et morieris, nec vives in crastinum. Eadem nocte sublati est, qui in verum sibi abundantiam multa tempora fuerat præstolatus; ut scilicet, qui in longum sibi subsidia colligendo prospiceret, subsequentem diem vel unum cœminimè videret, inquit Gregorius, lib. 22 Moral., cap. 2. Ecce stultitiam.

PARASTI, thesaurizasti, recondidisti. Nam quæ addere decreverat ex novâ messe, pro paratis habentur.

CEIUS ERUNT? cui erunt, cui cedent? Incertum cui, fortè ei à quo maximè abhorret: certè tu illis non frueris, quemadmodum præsumperas animo, nec tecum eas asportabis. Non solum tibi non cedent, non esolium tua non erunt, inquit Euthymius; sed nec tibi manifestum est cujus erunt, utrum heredis an peregrini, amici an inimici, quod ipsum etiam mœrorem adauget. Porro non dicit hic Christus, quæ autem parasti manducabunt carnes tuas sicut ignis, quemadmodum Jacobus dicit, cap. 5, v. 3; contentus enim hic est Christus, datâ similitudine declarare quod initio dixerat, vitam hominis ex divitiis non pen-

modo, sive per occultos instinctus in conscientia, quæ morbo urgente sibi mortem præsentit, sive, per angelos loquentes. Unde August., quest. 47 in Numeros, hoc exemplo docet non esse gloriosum homini, si ei loquatur Deus; nam et impius loquitur, quomodo novit talibus esse loquendum, ut in Balaam patuit: *Stulte*; in hoc ipso, ubi prudentissimum consilium tibi invenisse videris, inquit August., serm. 19 de Verbis Apostoli; vel *stulte*, quia futurorum improvide, hæc nocte, quia, ut est apud Job, cap. 35, quando sopor irruit super homines, et dormiunt in lectulo, tunc instruit hominem disciplina, ut avertat eum ab his quæ fecit. Per noctem autem allegoricè designari tenebras mentis, in quibus erant, notat

dere, etiamsi abundet eis quàm maximè; quod ne momento quidem temporis, ullæ bonorum copie, vitam hominis conservare queant, quin auferatur præter expectationem, præsertim cum opum præsidio probè munia putatur, nec agnosciatur à Deo pendere, apud quem solum humane vitæ mensura est.

VERS. 21. — SIC EST. Accommodat similitudinem proposito. Interpres supplevit est, quod Græcè non legitur. Sic est, hujusmodi ingenii est, et hujusmodi sortitur eventum, huic similis est et similia ei eveniunt. Non enim historiam narravit Christus, sed proposuit exemplum, quod descripsit cupidorum hominum ingenium simul et finem, quomodo se gerere consueverint et quem exitum sortiri.

SIBI, suis solius usibus, suæ in futurum luxuriae.

THESAURIZAT, opes accumulat et reponit, toto animi affectu in hoc incumbit, ut divitiis congeat.

IN DEUM, pro, in Deo; in seculo quidem, sed non in Deo, DIVES, et non in Deo ditescit, id est, non proficit, non augetur rebus quæ Deo faciunt gratum, quas Deus magnificat, de qualibus Apostolus, 1 Cor. 4, v. 5, in omnibus divites facti estis in illo. Non est autem hæc restrictio, quasi sit qui sibi thesaurizat et sit in Deo dives. Nam qui dives in Deo est, vel nullas possidet in seculo opes, vel si possideat, non thesaurizat, id est, non accumulat et recondit eas, sed dispergit datæ pauperibus; vel si thesaurizat, aliis thesaurizat, non sibi, ut parentes liberis. Porro divitiæ, quas Deus magnificat, et quibus colligendis homo efficitur Deo gratus, sunt opera virtutum, quod notat Euthymius: *Divitiis hujus seculi præcipe, etc.* Dicit ergo Salvator: Eum qui sibi suisque usibus thesaurum colligit, etiam ex propriis, non ex alienis, preventibus, similem esse homini illi diviti quem mox descriperat, totum videlicet in hoc esse, ut opes opibus accumularet, donec desiderio satisfactum aliquo modo putet: tunc verò cum statuit collectis opibus securè frui per reliquos vitæ annos, fieri ple-

Greg., 18 Moral., c. 11, aliàs 12. ANIMAM TUAM REPETUNT A TE, id est, anima seu vita tua repetitur à te, est enim idiotismus lingue, sicut dicimus *ferunt pro fertur*. Deus interim est qui repositi animas per angelos, sive bonos sive subinde malos, tanquam executores iudicii sui. Itaque significatur animam esse non propriam, sed alieni juris à Deo, non parentibus, datam, et manere post mortem: quod enim repetitur, manet, inquit Ambr., lib. de Bono mortis, c. 10, itemque ei ad tempus tantum esse commendatam, quam sibi in longum promittit. QUA AUTEM PARASTI CUIUS ERUNT? Certè non tibi, pro quo solo sollicitus videbaris, quia, ut Ambr., hic sola virtus comes est defunctorum. Adde, *cuius erunt*, quia ignorat, ut Ecclesiastes ait, qualem sis habiturus heredem. Porro Deum dicere alicui, *stulte*, est eum tanquam stultum, et regni exlusionem dignum damnare, ideoque gravissima hæc pena fuit, ut notat August., serm. illo 19 cit.

VERS. 21. — SIC EST, id est, similem sortitur eventum ille, qui sibi THESAURIZAT, id est, suis solius usibus et luxu accumulat et recondit opes, ET NON

rùmque antequàm fruat, ut è vitâ eum Deus subito eripiat, et cum vitâ opes ipsi auferat, profuturas incertum quibus. Unde constat, non ex opibus pendere vitam, etiamsi quàm cumulatisimâ sint; nec in reum abundantiam, vitæ fiduciam collocandam. Atqui ei qui in Deo est dives, non sic accidit, quia non præter expectationem è vitâ eripitur, qui operibus bonis, ad mortem præ oculis versantem, semper se parat; nec relinquit sua incertis hæredibus, quia constante vitâ erogat in pauperes, quæ suis usibus supersunt.

VERS. 22. — DIXITQUE, etc. A cupiditate habendi superflua omnes debortatus, ad solos discipulos se convertit, tradendæ ipsis, tanquam caprioribus, proventibus sublimioris doctrinæ causa, ne vel de necessariis ad vitam solliciti sint, necessarie ipsis inprimis, quos deinde voluit in Evangelio mox per orbem terrarum promulgando totos esse, neglectâ aliarum omnium rerum curâ.

IDEO, quia res est Deo tam detestabilis cupiditas fiduciaque in divitiis, et in victis vestitusque copîa vita minimè sita esse, sed pendet de solo Deo.

NOLITE SOLLICITI ESSE, quia sollicitudine hujusmodi, eò homo adducitur, ut fixo in terrenas curas cæco corde, mammona serviat. *Sollicitudo*, Cicero definitore in quarto Tusculanarum, est *agritudo cum cogitatione*: et τὸ μαρμαρῶν derivant grammatici, πρὸς τὸ μαρμαρῶν τὸν νόον, quod animum rapit in partes varias. Non itaque ait: Ne laboretis (nam laborandi incumbit necessitas), sed: Ne solliciti sitis (neque enim labori necessario est sollicitudo conjuncta); sollicitudinem vetat, immodicam illam et anxiam, quæ totus in hoc est homo, ut de rebus vitæ necessariis sibi prospiciat, nihilque Deo commendat, nihil divinæ Providentiæ relinquit, tanquàm illi solus ipse curare et debeat; cùmque metuat ut possit, angitur et in diversa animo rapitur, spirituque venter, plerùmque etiam desperat, studiis se applicans recto haud consentaneis.

ANIMÆ VESTRÆ, de animâ vestrâ, hoc est, vitâ vestrâ (nam anima hic vitâ intelligitur, Hebraico

EST IN DEUM DIVES; Græcè, non ditescit in Deum, id est, non ditescit rebus ad Deum spectantibus, virtutibus scilicet et inprimis misericordiâ in pauperes, quæ divites suas non recondat, sed dispergat, juxta consilium Apostoli, 1 ad Timoth. 6, v. 17 et seqq.; talis enim fuerat Deo. Hæc ergo conclusio efficit Christus id quod postulatum ab eo fuerat, tacite monendo fratrem, ut hereditatem divideret. Si enim talis manet exitus eos qui tenaciter servant suam, quid expectant, qui rapaciter detinent aliena, ut notat August. 7

VERS. 22. — IDEO, quia scilicet cor non est in thesauris figendum, Mammonæque servendum, sed soli Deo. ANIMÆ VESTRÆ, QUID MANDUCETIS: non quasi animam manducet, sed quod manducando in corpore conservetur; vel certè anima morbo Hebraico pro vitâ temporalî sumitur, ut Job 2, v. 6, quæ scilicet manendo producit, et fame exstinguitur. Itaque Christus excludit sollicitudinem pro rebus necessariis, quæ avaritia plerùmque velari solet, et cor terrenis curis implicari atque à Dei servitute divelli, et ad avaritiam disponi. Non vetat autem laborem pro

more, sicut Job 2, v. 6: *Veritatem animam illius aere)*, quo eam toleretis, neque de corpore, quo id tegatis.

VERS. 25. — ANIMA. Jam validissimis argumentis eximit animo sollicitudinem illam pessimam, docens, in Deo nobis ejusque almâ Providentiâ confidendum; et plerique offert per interrogationes ac permissiones, quò magis increseat atque ardeat oratio. Ac primum quidem istud argumentum ductum est à minori ad majus.

QUAM ESCA, quam alimentum. Vita pretiosior et prastantior est quam id quo alitur vita, et corpus quam id quo tegitur corpus utique, ultra omnem comparationem. Qui ergo nihil sollicitus, quin neque existentibus in rebus vitam corpusque deit: dabit procul dubio et ea quibus vita et corpus sustinenda sunt, præsertim cum his ipse voluerit vitam corpusque opus habere, qui rerum naturam alio poterat modo instituire. Nam qui majora ultra dedit, declaravit se minora, eaque ad servanda majora que dedit, se auctore, necessaria, suggerere, et posse et velle. Dabit igitur, quamdiu ei visum fuerit naturam quam condidit servare; nam ubi eam ipsi tollere visum fuerit, cum non in victu et vestitu illius vita consistat, nihil proderit quantavis illorum copia, sollicitudine vestra parata. Dabit autem, non quidem otiosis vobis, quò non ad otium creavit; sed sollicitudine vestra nihil opus est: eam sibi relinquit atque in se projicit vult, 1 Petr. 5, v. 7.

VERS. 24. — CONSIDERATE. Alterum argumentum etiam à minore, sed cibo proprium, quo ad bruta animantia, que divinitus citra omnem sollicitudinem pascentur, descendit, ut vel in illis discamus divinitas bonitatis et amplitudinem Providentiæ divinæ, in quam recumbamus. Hanc enim ut aperitissimam faciat, non adducit alium in deserto quadraginta annos Israël, Deut. 8, v. 3, 4; non laudat Eliam à corvis pasum, 3 Reg. 17, v. 6; sed objicit bruta animantia, idque non leones, elephantes, ursos, aut alia id genus grandia animalia, que et ipsa divinitus pascentur, Psalm. 105, v. 21, 27, 28, sed animalium minima, aviculas, que cantu ferè vacante, et veluti obiter cibum sumentia, maxime à sollicitudine libera videntur. Summa ergo est, quò nos hortatur ad fidendum Deo, qui nullas ex suis creaturis, quamlibet contemptibiles, negligit.

quàm id quo tegitur corpus? Supplendum est autem: Deus vero dedit illa majora, ergo dabit et minorâ; quibus ipsemet vitam sustentari et corpus tegi voluit.

VERS. 24. — NON SEMINANT, etc. Id est non adhibent ne quidem illum laborem ac diligentiam, quam vos ex Dei instituto adhibetis; et tamen Deus pascit illos, Providentiâ suam ad illa etiam minuta protendens. QUANTO MAGIS VOS PLURIS ESTIS ILLIS! Id est, quanto vos, et propter quos creavimus reliqua, precelestibus votabilibus, et consequenter lidere debetis vos ab eo esse pascentes, cum ex instituto ejus seratis et metatis? Est enim hæc secunda ratio cunctissima à minori.

VERS. 25. — QUIS AUTEM VESTRUM COGITANDO, id

Corvos, volucres cæli, et nominatim corvos, ad quos frequenter Scriptura remittit.

QUA NON SEMINANT, NEQUE MERUNT. Non sunt solliciti, quò non faciunt tantum quantum vos pro victu parando; non quòd hoc nobis faciendum non sit, sed quòd eò minus sollicitus esse oporteat, ubi illud etiam facimus. Serere, metere, et in horrea cogere, si velint aves, ea sollicitudo ipsis sit; id enim eis, pro eo in quo sunt nature gradû, haud convenit, exceditque vires earum; at homini, cui ex natura institutione id permittitur, non est ipsum in se sollicitudo, non magis quam aribus facere id ad quod nature instinctu feruntur, hæc illac volando victum queritare. Monemur itaque ut ne immo'dicâ sollicitudine nos torqueamus, et, ubi ex Dei precepto aut vocatione majoribus vel melioribus vacamus rebus, quam sint eæ que ex professo ad victum parandum faciunt, nihil metuamus, sed fidamus Providentiæ Dei, que una nobis sufficit, etiamsi cessarent omnia humana subsidia.

PASCIT ILLOS. Providentiæ sue benefica cura quòvis effusa absque his mediis alimenta illis subministrat. *Aperis tu manum tuam, et implet omne animal benedictione*, Psalmi 144, v. 15, 16.

MAGIS PLURIS ESTIS ILLIS longè precelestis illos. Majoris emphaseos gratiâ junctæ videntur duas voces comparationem significantes. Nonne vos multo illis ipsius dono præstatis, quos ad imaginem suam creavit, quos in filios adoptavit, quos ad regnum celeste æternumque vocavit, quorum gratiâ, illa ipsa, quin et cætera, condidit, ita ut merito videre debeatis, quòd ad prospectum rerum ad fidem necessarium, minimarum illarum, multo ipsi majorem esse vestri curam, etiam ac maxime tunc, cum, ut ipsius vacetis servitio, serendi, metendi, cæteraque seculi negotia, quibus victus paratur, reliqueritis? Magna est vis emphaseon hoc uno in argumento.

VERS. 25. — QUIS AUTEM. Tertium argumentum à majori sumptum.

COGITANDO; Græcè participium est verbi quòd significat et aliquoties hic veritè, sollicitum esse; ergo cogitans, id est, sollicitus existens, seu sollicitè cogitans, anxii sui sollicitudine.

COGITUM USUM? possit vel minimum augere staturam suam? q. d.: Nullus, nisi Deus ipse faciat. *Cultus humanæ stature mensura est*, Enthymius ait;

quàm id quo tegitur corpus? Supplendum est autem: Deus vero dedit illa majora, ergo dabit et minorâ; quibus ipsemet vitam sustentari et corpus tegi voluit.

VERS. 25. — QUIS AUTEM VESTRUM COGITANDO, id

ideired cubitum dixit, cùm pedem, palmum, aut digitum potuisset. Nullâ industriâ aut sollicitudine augere queat aliquis staturam corporis sui, ubi semel assecutus est eam quam Deo placuerit definire: minuat potius sollicitudine staturam; arrodendi illa eam habeat vim. Cæterum pueri adolescentesque, ad hoc ut ad justam staturam perveniant, cooperari quidem possunt Deo ac natura; quæ ministerio virtutis vegetatiæ ac nutritivæ incrementum efficiunt, pro ratione corporum ac genituræ initio, atque locorum ac temporum varietate, sed tantum abest ut sollicitudo adhibenda sit, ut contra obstit adhibita, nec felicitas adolescere queant, quam, si omni sollicitudine vacent, utantur bonis quæ Deus suggerit, ut ferè faciunt, et nec cogitantes quidem de augmento, in tria nonnunquam cubita triennio accrescent: rarum est enim quòd sollicitudo infestet juvenes, quorum spes naturâ magna sunt. Addit periticiens argumentationem:

VERS. 26. — SI ERGO NEQUE QUOD MINIMUM EST POTESTIS, QUID DE CÆTERIS SOLICITI ESTIS? Si rem tantillam vestra sollicitudo non potest, augere nonnulli staturam corporis; quomodo poterit corpus in vitâ servare, quantavis amonæ opumque congesta copia, nisi adsipret Providentiâ Dei? q. d.: Inanis et irritus est labor omnis vester, nisi illum prosperet Deus. Quia ergo ita vult, ipsi alendi et in vitâ servandi corporis curam permittite, cui permittitis augendi, quique sine vestris id quàm decentissimè ac suavissimè facit curâ.

VERS. 27. — CONSIDERATE. À victu particulatim tractato ad vestrum descendit, qui et ipse necessitatis est, etsi minoris quàm victus; est autem et elegantie sive decoris. Rursus à rerum naturâ exemplum petit, sed ex alterius generis rebus, quò illustrat claret Providentiâ Dei. Est autem iterum à minori argumentum.

LILIA. In floribus præcipuè pulchritudo spectatur, quæ est vestimentis est loco. Præ cæteris autem floribus, lilia singulari pollent decore et gratiâ.

est, anxii illâ sollicitudine se exorcians; POTEST ADICERE AD STATURAM SUAM CUBITUM USUM? Cùm potius sollicitudo staturam rodendo minuat. Periticiens argumentationem hæc.

VERS. 26. — SI ERGO NEQUE QUOD MINIMUM EST POTESTIS, QUID DE CÆTERIS SOLICITI ESTIS? Ex quo patet tertiam hæc rationem potè à minori ad majus: et consequenter non posse referri ad id quòd sequitur de vestimento, sicut August. retulit, quia vestimenta multo minorâ sunt. Sed potius referri debet ad id quòd præcessit v. 22, de totius vitæ conservatione in corpore per victum; q. d., cum id, quòd minimum est, uno scilicet cubito majores fieri vestram anxietate non possitis, multo minus viam vestram sustentabitis tali vestri sollicitudine. Sic ergo à victu generatim tractato descendit jam ad vestimenta.

VERS. 27. — CONSIDERATE LILIA, in quibus singularis est pulchritudo ac decor, et imprimis foliorum ordinatissime assurgentium quasi amentis, quo vestuntur. QUOMODO CRESCUNT, id est, quâ pulchritudine floris, quò foliorum gratiâ velut vestium assurgunt. Non enim de incremento magnitudinis loquitur, quòd potius victui responderet. NOS LABORANT, ad

QUOMODO CRESCUNT; quomodo crescentiâ eam pulchritudinem assequantur, ita flant decora et gratiosa, ut oculis patet.

NOS LABORANT, NEQUE VENT; nihil sollicita sunt, non faciunt ad comparandum vestitum, ea quæ vos facitis, apud quos, laborant laboreque se fatigant viri, non feminae. Vos igitur, cum laborare et non possitis, quid de vestitu solliciti estis? quid si forte non possitis, sive præ corporis imbecillitate, sive præ occupationibus melioribus, hæc æquè non possunt.

DICO AUTEM. Attamen dico sive affirmo. NEC SALOMON, quòd nec Salomon rex, amator ille præcipuus et subtilissimus perquisitor pulchritudinis omnium, qui reges omnes gloriâ superavit; antiquis, tam divitiis et deliciis, quam sapientiâ celebris. Conferunt se longè dissimilium, magnificentissimi regis Salomonis, exquisitum atque ad miraculum usque ornatum, cultum, et sponte sua nascentium, vilium, contempturamque florum agrî, decorum; atque hunc illi longè præferit.

IN OMNI GLORIA SUA, quâ claruit toto gloriosissimi regni sui tempore.

SICUT USUM EX ISTIS, tam pulchrè quam unum istorum. Rerum naturam, quæ à Dei Providentiâ est, hominum cura, hominum industriâ, imitari potest, assequi non potest. Vide, ut omnem mundi gloriam, unico agrî flori postpositam, ita superbum hominum ad vestitus elegantiam studium reprimens.

VERS. 28. — SI AUTEM. Colligit ex præmissis, arguitque à rei vilitate, ut eò faciat insigniorum divinæ Providentiæ liberalitatem, nobisque eò majorem fiduciam exciet.

FŒNUM, herba.

QUOD HOMI EST, in rerum naturâ.

MITTITUR, projicitur: demessum atque arefactum in ignem iniecit; ad cibatum seu furnum succedendum: hoc est, fragillissimam vilissimamque herbam.

Sic, tam pulchrè,

VESTIT, idque nullâ exigente necessitate: ornatus, floribus, vestitus est loco.

assequendum indumentum, ut solent viri; NEQUE VENT, ut solent mulieres: hoc est, sollicitudine probris vacua sunt. Non enim, ut Chrysost., homilia 25, opus prohibuit, sed sollicitudinem, sicut et supra de ratione. DICO AUTEM VOBIS: NEC SALOMON, pulchritudinis ac decoris studiosissimus, potentia, sapientiâ, quibus precelestis omnibus, quibus excogitantur et que ad vestium pertinent, in omni gloria sua, id est, eam tam cum in fastigio gloriæ suæ fuit, VESTIBATUM, sicut USUM EX ISTIS, tam scilicet vestium pulchritudine et gratiâ. Quod enim sericum, inquit Hieron., quæ regum purpura, quæ pictura tetricum potest floribus comparari? Quanta veritatis et falsitatis, tanta vestimentorum et florum differentia est, inquit Chrysostom., hom. cii, quia scilicet naturam divinam Providentiæ altissimi hominum cura et industriâ imitatur, et non assequitur.

VERS. 28. — SI AUTEM FŒNUM, etc. id est, herbam arectum, rem scilicet abjectissimam, cras, seu tantillo post, IN CLIBANUM MITTITUR; ad succedendum furnum, DENS SUI VESTIT, tanto scilicet pulchritudinis excessu; QUARTO MAGIS VOS, propter quos et flores, et mundum universum condidit, et quos in æternum

QUANTO MAGIS. Q. d. : Vobis ipsi iudicium relinquo. Conclusio argumenti per interrogationis vehementiam.

Vos. Emphaticè intelligendum est, ut insignis honoris demonstrativum. Vos tanto herbis agri prastantiores, atque adeò immortalitati à se conditis: suppl. vestiti, curabit vobis vestimenta, tegendo corpori necessaria, et ubi opus fuerit etiam ornando.

PUSILLE, seu ut aliàs legitur. *minima fidei*; ó parùm fideles, vel parùm credentes. *Modica fidei* veritè interpres, Matth. 8, v. 26, et 14, v. 31. Syrus *parvi fide*. Exclamatio amicè obijurgatoria, quã causam ipsam anxie sollicitudinis hominum exponit, fidei scilicet, et, quæ hinc sequitur, fiducia exiguitatem, quòd minus altè de Deo sentiant, quòd æquo minis credant fidantque Deo, ubi tamen tam præclara existent benevolentie beneficentique ipsius incredibilibus in omnem creaturam suam argumenta. Diffidentia sive fiducia exiguitas è fidei exiguitate nascitur, idcirco huius ut matris nomine utramque Salvator notat, parva namque fiducia parvam arguit fidem; ut magna fiducia, non nisi ex magnâ gignitur fide. Nam quia homines, vel non credunt, vel vix credunt, Deo res humanas curæ esse, aut de ejus sive potentia sive bonitate parùm rectè parvè liberaliter sentiunt, hinc illa animi, de rerum temporariarum prospectu, nunquam secunda, semper diffidens, cura: quæ non docet corrigere seriâ inferiorum creaturarum contemplatione, ex quibus intelligere ac perspicere licet, curam Providentiæ et divitiarum bonitatis Dei.

VERS. 29. — Er vos, vos igitur. Inferit ex precedentibus, ut secundum Matthæum: *NOLITE QUERERE, ne queratis, ne anxie provideatis.*

BEATIS, scilicet, aut quid indamini vestium loco.

Er, si hæc suppetunt aliquo modo, *NOLITE IN SUBLIME TOLLI*, ut scilicet procul ventura prospiciatis, et in longum tempus futuris necessitatibus corporis consulatis ac provideatis. In sublime ascendimus, ut longè prospiciamus: metaphoricè igitur Salvator illum dicit in sublimi se statuere, quæ in longè post futurum tempus distendit sollicitudinem de victu et cultu, non contentus presentibus. Quocirca hoc est: *Nolite in sublime tolli*, quod Matth. 6, ubi hæc eadem

secum vivere voluit, *PUSILLE FIDEI?* Quã increpatione radicem anxie illius sollicitudinis succidit: diffidentia enim ista ex parvâ fide oriri solet. Nam ut magna fiducia in Deum ex magnâ fide de Providentiâ ipsius nascitur, ita diffidentia ex ejus defectu.

VERS. 29. — *NOLITE*, talium scilicet exemplorum cogitatione de divina Providentiâ muniti ac stabiles, *QUERERE*, astibus cogitationum discrucari et jactari, ita ut penuriam timor in hujusmodi anxias cogitationes vos conficiat.

VERS. 30. — *HÆC ENIM OMNIA GENTES*, quæ vel Deum rebus humanis præesse non credunt, ideòque, inquit Chryost., meritò timent et desperant, quasi neminem habeant gubernantem, vel sublimiora ejus bona nesciunt, *QUERUNT*; id est, hoc unum agunt, ut tanquam propriâ industriâ toto animi studio, et sollicitudine res isti vitæ necessarias parent. Hæc est ratio ab his petita, à quorum moribus Dei filios con-

omnis doctrina traditur: *Nolite solliciti esse in crastinum*, v. 34.

VERS. 30. — *HÆC ENIM OMNIA*, cibum, potum, vestitum, opesque quibus semper in promptu sit hæc aliaque his similia pro libidine comparare.

GENTES MUNDI, à Deo verè quæ divinarum ac celestium rerum cognitione aliena. Quia namque gentes, vel non credunt Deum rebus humanis prospicere, vel non agnoscunt alia his majora et solidiora bona, idcirco *QUERUNT*, desiderant ista cumprimis, toto hinc parandis sunt studio dediti, hinc sunt labores, conatus, vigiliæ, sollicitudines, curæ, cogitationes eorum omnes, ut eis de rebus sibi provideant, quæ ad vitam tolerandam faciunt, nihil aliud nisi hoc solum anxie curantes, existimantesque omnia suo labore et industriâ parari parandaque esse.

SCR. Gentes ignorant, at ego vos id doceo, rem certam: Novit Deus vobis opus esse his omnibus, qui vos ita condidit ut his opus haberetis. Cum autem *PATER VESTER* sit, non potest non ei curæ esse, ut de his vobis prospiciat, quibus novit et voluit vos opus habere; quodque amplius est, voluit non nisi se adjuvante obtingere; et cum sit ille qui coelos habitat, qui præest mundo et plenitudini ejus, in casu manu sunt omnia, non potest non ei suppetere, undè et facile et aliunde providere vobis possit. Significat Faciunt, eos omnes qui tantoperè de his sunt anxii, paternæ Dei bonitati et Providentiæ ditissimæ, ac certissimæ, nihilo plus quam gentiles honoris deferre.

His, cibo, potu, cultu et similibus. *INDGETIS*; nec proinde opus est ut de his anxie solliciti sitis. Contentos nos esse vult Dominus iis quibus indigemus, nec sectari superflua.

VERS. 31. — *PRIMUM*, ante omnia. Hæc sit vobis prima et præcipua cura, in hoc sint labores et studia vestra omnia, ut queratis.

REGNUM DEI ET JUSTITIAM EJUS, scilicet Dei, id est, vera, solida, et divina bona, ad quæ creati et vocati estis; quæ gentes ignorant, idcirco nec querunt, vobis autem manifestata sunt et singulariter promissa. Ad meliora igitur nati, ne vilibus illis prorsus occupemini. *Regnum Dei* illud est de quo supra, quod in sanctis suis, absque alicujus hostis infestatione, Deus æternam integrè regnat, quæ beatitudo est nostra.

venit esse dissimillimos. *SCR.* tanquam omniscius, *PATER VESTER*, ideòque benignissimus, et affectu in filios suos tenerimo, *QUIA HIS*, cibo, vestitu, potu, habitatione, et similibus, *INDGETIS*, ut ita juxta Chryost., quam ob causam plerique maxime anxii esse solent, vos è contrario magis sollicitudinem abiciatis, quia nempe necessaria sunt, seu quia his indigetis.

VERS. 31. — *QUERITE PRIMUM*, id est, ante omnia, ita scilicet ut illa prima cura sit, idque finis constituitur, propter quem omnia faciamus, quæcumque faciamus. Non enim vetat omninò queri temporalia necessaria, cum ipsemet dicit jussit: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodiè*; sed potius dicendo, *PRIMUM*, significavit, quòd hæc posterius querenda sint, non tempore, inquit August., sed dignitate, hoc est, propter aliud, nempe scilicet *regnum Dei*; illud scilicet, quod in Oratione Dominicâ petimus ut adventet;

Justitia autem Dei, est ea quam præcipit, requirit, probat Deus, justitia ipsa generaliter sumpta. Regnum Dei justitia et queritur et acquiritur; justitia autem ipsa queritur, dum sedulo virtuti incumbitur, nihilque prius homini est, quam facere id quod Deo novit gratum. Vetera manuscripta constanter tollunt *PRIMUM* et *JUSTITIAM EJUS*, leguntque: *Veritatem querite regnum Dei*: et hæc omnia: quibus Græca et typis excusa Syra suffragantur; nam manuscriptum Syriacum addit, et *justitiam ejus*; denique post D. Ambrosium Beda enarrator astipulatur. Quare videri possent adjectiva illa esse *PRIMUM* et *JUSTITIAM EJUS*, ex Matth. 6, v. 33, hæc adscripta.

ADJICIENTUR VOBIS. Ad verbum *apponentur*, quemadmodum legunt Cyprianus et Augustinus. Absque sollicitudine vestrà à Patre vobis suppetitabantur, querentibus regnum Dei et justitiam ejus; non mercedis loco, quòd regnum Dei ejusque justitiam queratis, sed auctari instar addentur, supra æternam quæ vobis servatur mercedem. Permittit ut et ista querantur, absque sollicitudine duntaxat, nam et orare nos docuit, *Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodiè*; sed illa vult primum queri. Illa enim per se et propter se querenda sunt; ista autem non nisi propter illa, quia necessaria homini mortali ad illa querenda. Ergo primum vult nobis esse curam ut illa queramus; minimam verò ut ista; nam si quid desit curæ nostræ de his, à Patre id suppletum iri, devotis ipsius servitio filiis, quibus ista largiri non pro magno habet, dum ad promovendam ipsorum salutem faciunt, sed velut auctaria, super liberalissimam bonorum coelestium mensuram, ea ipsis adjicit, longè jucunditas, quin etiam liberalitas, quam si ea assequuntur, qui, anxii animi sollicitudine, omne studium in eo ponunt, ut illa querant: quibus dum obtingunt ista (ut non obtingunt nisi Deo faciente, quo sine irritæ sunt curæ omnes), vel mercedis dantur loco, ita ut non aliud sperare à Deo præmium debeant si quid habeant rectè factorum, vel, quod frequentius est, in penam et supplicium dantur incredulitatis ac diffidentie, aliorumve peccatorum, nunquam autem absque jacturâ bonorum æternorum.

VERS. 32. — *NOLITE TIMERE*, Gr., ne timeas, scilicet ut hæc omnia adjiciantur vobis, ne vitæ istius necessaria aliquando vobis desint, si vos sollicitudinem exuatis. Conatur eximere suis, omnis immodicæ sollicitudinis radicem, timorem quo plerique anguntur, ne inedium inopiamve aliquando patiantur.

PUSILLES, ó pusille, ó parve grex, scilicet meus

q. d.: Illud unicum studet, ut participes possitis esse illius beatissimi regni Dei.

VERS. 32. — *NOLITE TIMERE*, *PUSILLES GREX*, ne scilicet vobis vitæ desint necessaria, sollicitudinem eorum deponatis. *Pusillum gregem* vocat discipulorum, in quorum personâ instruit omnes verè fideles, et tacite restorem eorum se esse indicat; q. d.: Nolite timere de temporaliibus, quanvis sitis pusillus, mundoque contemptus *grex*, quia COMPLACITUS PATRI VESTRO *DARE*, id est, quia gratuita voluntate et benignitate

seu discipulorum meorum, id est, quantumvis parvus sis, cum numero, tum opibus et viribus, tenuis, simplex rerumque humanarum parùm studiosus, ac proinde contemptus mundo, qui non faciliè vos evehet ad splendentis vitæ conditiones (quas neque ambitus nec vitæ necessaria vobis subministrare curabit. Quamvis six grex parvus, non ideò vos parvi aestimat Deus. Nunquam non numerus parvus fuit, grex hujusmodi discipulorum Jesu. Grex porrò cum sit Jesu, intelligitur Jesus illius pastor esse, qui de seipso ait: *Ego sum Pastor bonus*, Joan. 10, v. 11, 14.

COMPLACIT, complacitum est, scilicet à mundi constitutione, Matth. 23, v. 34. *Disposuit vobis regnum*, infra 22, v. 29. Si placet illi, quis beneficium vobis invertere queat? Quod Calvinus studiosè notat, verbo *reddat*; significari, *ex gratuita misericordia fonte vobis fluere vitam æternam, ut plus quam manifestam sit*, quod ait, *nullis operam meritis acquiri*; refellitur loco supra, cap. 5, v. 22; nec enim ita complacet sibi Pater in Filio, ut meritum excludatur.

PATRI, qui non potest non benè velle, et quoquo modo possit benefacere atque exaltare filios.

VESTRO. Non enim patriarcharum tantum et prophetarum, sed et vester Pater est.

DARE, hereditate possidendum in seculo futuro, hæc vitâ finitâ; præsertim verò in judicio extremo, quando per me dicitur est: *Venite, benedicti, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi*, Matth. 25, v. 34.

VOS, querentibus ante omnia regnum Dei, et doctrinæ meæ obtemperantibus, abjecti licet sitis et inferioris notæ inter homines.

REGNUM, Dei celeste et æternum, bona prorsus omnia in se comprehendens, quod solum meretur regi nomen: cætera enim, terrena illa et caduca, vix dici merentur umbræ filius: Nulla igitur vobis est causa timendi. Nam si statuit vobis in altero seculo regnum dare sempiternum, quomodò vos negligat hoc in seculo, ut vilem et caducum cibum vestitumve neget aut omittat suggerere, iis quoque adoptivis in sui regni heredes? Argumentum est, juxta dialecticos, à minore ad majus, longè efficacissimum: quo in summam erigimur in Deum fiduciam; simili usus est Paulus, Rom. 8, v. 32. Cæterum non revelat hic Christus discipulis suis, quòd sint à Deo prædestinati in regnum celeste, fuit enim reprobus Judas; sed aperit Dei ordinationem, quã statuerit ipsos regno beare, si, quemadmodum ceperant, perrexerint ascoltare et obedire doctrinæ ipsius.

VERS. 33. — *VENDITE*; certi ergo vos Patri singu-

prædestinavit vobis Pater vester, qui non potest filius non benè velle; *REGNUM COELORUM*, in quo omnium bonorum thesaurus comprehenditur. Argumentum est Patri suo, ut non dubitet se curæ futuros seculo, à quo in hereditatem regni coelorum tam liberaliter gratis adoptati sunt. Itaque cum sciatis tantam ei esse curam vestri, non solum non sitis anxii de adipiscendis temporalibus, sed etiam

VERS. 33. — *VENDITE QUÆ POSSIDETIS, ET DATE ELEEC-*